

Wyłączna legitymacja syndyka do wniesienia skargi pauliańskiej - glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2021 r. V CSK 276/21

Exclusive power of the trustee to bring *actio Pauliana* – Gloss to the judgment of the Supreme Court of December 9, 2021. V CSK 276/21

ADAMUS, RAFAŁ

RAFAŁ ADAMUS radamus@uni.opole.pl
Uniwersytet Opolski, Polonia

The Opole Studies in Administration and Law
Opole University Press, Polonia
ISSN: 1731-8297
ISSN-e: 2658-1922
Periodicity: Trimestral
vol. 20, no. 1, 2022
redakcja.osap@gmail.com

Received: 02 February 2022
Accepted: 31 March 2022

URL: <http://portal.amelica.org/ameli/journal/463/4633633013/>

Streszczenie: Niniejsza glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2021 r. V CSK 276/21 dotyczy problemu prawnego, jakim jest legitymacja do wytoczenia powództwa pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości dłużnika. W treści glosy poddano krytyce pogląd Sądu Najwyższego, że po ogłoszeniu upadłości dłużnika taką legitymację zachowuje wierzyciel.

Jednocześnie z uwagi na argumenty, jakie zostały podniesione przez Sąd Najwyższy, w niniejszym artykule sformułowano propozycje *de lege ferenda* w celu poprawienia stanu regulacji prawnej.

Słowa kluczowe: legitymacja procesowa, ogłoszenie upadłości dłużnika, bezskuteczność czynności, syndyk, wierzyciel.

Abstract: This gloss to the judgment of the Supreme Court of 9 December 2021. V CSK 276/21 concerns the legal problem of the right to bring *actio Paulina* after the debtor has been declared bankrupt. The content of the gloss criticizes the view of the Supreme Court that after the debtor has been declared bankrupt, the creditor retains such legitimacy. At the same time, due to some arguments raised by the Supreme Court, *de lege ferenda* proposals were formulated in order to improve the legal regulation.

Keywords: procedural entitlement, declaration of bankruptcy of the debtor, ineffectiveness of actions, trustee, creditor.

1. Wstęp do glosy do wyroku Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w wyroku z 9 grudnia 2021 r. (V CSK 276/21) stwierdził, że „wierzyciel zachowuje po ogłoszeniu upadłości dłużnika legitymację do wytoczenia powództwa o uznanie czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z osobą trzecią za bezskuteczną”. Z jednej strony pogląd ten jest kontrowersyjny. Odbiega on bowiem znacząco od dotychczasowej linii orzecznictwa i wielu wypowiedzi doktrynalnych. Jest na kursie kolizyjnym z zasadą równomiernego i grupowego zaspakajania wierzycieli w ramach postępowania upadłościowego. Powództwo pauliańskie odnosi się bowiem do możliwości uzyskania zaspokojenia z przedmiotu ubytku z masy upadłości.

Jakkolwiek rozstrzygnięcie powyższego problemu pozostawało na peryferiach sprawy rozpoznawanej przez Sąd Najwyższy, nie można tego zapatrywania zostawić bez odpowiedniego polemicznego komentarza. Niniejsza glosa odnosi się jedynie do tego pobocznego wątku wyroku z 9 grudnia 2021 r. Z drugiej strony nie można pozostać obojętnym na argumentację merytoryczną Sądu Najwyższego. Niemniej jednak tezy przedstawione przez Sąd Najwyższy mają znaczenie jako postulat zmiany w prawie. Zmiany potrzebnej i systemowo uzasadnionej. Opierając się na zaprezentowanym wywodzie, można zaproponować pewne wnioski *de lege ferenda*.

Na występie należy krótko przytoczyć okoliczności stanu faktycznego, na podstawie których orzekał Sąd Najwyższy. Otóż wierzyciel, już po ogłoszeniu upadłości dłużnika, wytoczył powództwo pauliańskie przeciwko osobie trzeciej. W miejsce wierzyciela do tak wszczętego postępowania sądowego wstąpił – z własnej inicjatywy – syndyk masy upadłości.

2. Stanowisko merytoryczne Sądu Najwyższego

Jakie argumenty merytoryczne przytoczył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu swojego zapatrywania prawnego?

Po pierwsze, zdaniem Sądu Najwyższego utrata legitymacji wierzyciela do wytoczenia powództwa pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości dłużnika nie wynika wprost z przepisów prawa upadłościowego.

Po drugie, zdaniem Sądu Najwyższego skutku utraty legitymacji przez wierzyciela w następstwie ogłoszenia upadłości dłużnika nie można wyprowadzić z przepisów prawa upadłościowego ani przy zastosowaniu wykładni językowej, ani wykładni historycznej, ani wykładni celowościowej.

Po trzecie, w ocenie Sądu Najwyższego z przepisu artykułu 132 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (p.u.) nie wynika, że legitymacja syndyka jest wyłączna. W kontraście do tej regulacji Sąd Najwyższy powołał się na artykuł 57 rozporządzenia Prezydenta RP z 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe.

Po czwarte, Sąd Najwyższy podniósł argument, że ilekroć ustawodawca w prawie upadłościowym wyłącza uprawnienie wierzyciela do dochodzenia roszczeń przysługujących wierzycielowi na gruncie prawa materialnego, tylekroć używa „stanowczej formuły w tym względzie”.

Po piąte, Sąd Najwyższy powołał się na konstytucyjne prawo do sądu zagwarantowane w artykule 45 ust. 1 Konstytucji RP. Pogląd o braku legitymacji do wytoczenia powództwa po stronie wierzyciela prowadzi zdaniem Sądu Najwyższego do naruszenia praw konstytucyjnych.

Po szóste, Sąd Najwyższy przyjął, iż gdyby syndyk miał mieć legitymację wyłączną, to wówczas mogłoby dojść do wygaśnięcia terminu zawitego przewidzianego w art. 534 k.c. z uszczerbkiem dla wierzyciela. W opinii Sądu Najwyższego prawo upadłościowe nie narzuca syndykowi masy upadłości żadnego terminu do oświadczenia, czy zamierza on wytoczyć powództwo pauliańskie. Taka argumentacja prowadzi Sąd Najwyższy do następującej konkluzji: „wierzyciel [...] pozostawałby w niepewności, czy syndyk zechce z przyznanej mu legitymacji skorzystać i w jakim terminie. Sąd Najwyższy przyjął dalej, że wytoczenie powództwa pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości

bynajmniej nie niweczy celu postępowania upadłościowego, jakim jest równomierne zaspokojenie wierzycieli. Albowiem syndyk w przypadku wytoczenia powództwa przez wierzyciela może przystąpić do procesu w oparciu o art. 133 ust. 1 p.u.”.

W tym ostatnim obszarze aktualnie obowiązujące przepisy niestety nie zawierają satysfakcjonujących rozwiązań prawnych. Niemniej jednak – jak zostanie to dalej wywiedzione – nie jest to argument przemawiający za tezą, że indywidualnie działający wierzyciel zachowuje legitymację do actio Pauliana po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Pojawia się zatem pole do dyskusji na temat zmian w prawie.

Po siódme, zdaniem Sądu Najwyższego powództwo pauliańskie wytoczone przez wierzyciela, „a nawet jego prawomocne uwzględnienie, nie stanowi również przeszkody w postaci zawisłości sporu czy powagi rzeczy osądzonej dla wytoczenia przez syndyka powództwa o uznanie tej samej czynności prawnej za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości inny jest bowiem cel obu powództw”.

3. Brak legitymacji wierzyciela do wytoczenia powództwa pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości dłużnika wobec wyłącznej legitymacji syndyka

W pierwszej kolejności, przed przystąpieniem do polemiki z poglądem i argumentacją Sądu Najwyższego, należałoby zwrócić uwagę na dotychczasową linię orzeczniczą sądów w podobnych sprawach. Wynika z niej, że z chwilą ogłoszenia upadłości dłużnika, który dokonał czynności prawnej z osobą trzecią, zachodzi przejściowy brak drogi sądowej dla wierzyciela (brak legitymacji) do wytoczenia powództwa pauliańskiego.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2021 r. (III CSK 28/21) trafnie podniesiono, że „zgodnie z art. 132 ust. 1 p.u. po ogłoszeniu upadłości legitymację czynną do wszystkich procesów aktualnych i przyszłych, przeciwko osobie trzeciej o uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną (art. 527–534 k.c.) dotyczących majątku, który – gdyby nie czynność upadłego z osobą trzecią – znajdowałby się w masie upadłości, ma wyłącznie syndyk”. Jednocześnie Sąd Najwyższy przedstawił rzeczową argumentację. Zdaniem Sądu wniosek o wyłączności legitymacji syndyka wiąże się z tym, że syndyk występuje „w interesie wszystkich pokrzywdzonych wierzycieli celem zapewnienia im możliwości zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym. Regulacja ta ma zapobiegać sytuacjom, gdy po ogłoszeniu upadłości poszczególni wierzyciele w swoim indywidualnym interesie mogliby zainicjować lub kontynuować wcześniej wszczęty proces o uznanie czynności za bezskuteczne i uzyskać korzyść z uszczerbkiem dla innych wierzycieli upadłego dłużnika. Celem postępowania upadłościowego jest bowiem szybkie, efektywne i równomierne zaspokojenie wszystkich wierzycieli z całego majątku dłużnika. W kolizji z tym celem stałoby pozostawienie poszczególnym wierzycielom upadłego, równoległe z syndykiem, uprawnienia do wystąpienia z powództwem o uznanie czynności prawnych dłużnika za bezskuteczne, popieranie takiego powództwa, jak również wyegzekwowanie przyznanego im świadczenia po ogłoszeniu upadłości dłużnika (argument a contrario z art. 133 ust. 4 p.u.). W konsekwencji – w trakcie

trwania postępowania upadłościowego – legitymacja procesowa poszczególnych wierzycieli upadłego do wytoczenia lub popierania tego rodzaju powództwa jest wyłączona”.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2008 r. (I CSK 93/08) słusznie wskazano, że „ogłoszenie upadłości i ustanowienie syndyka powoduje nabycie przez syndyka legitymacji procesowej do wszystkich wspomnianych procesów – aktualnych i przyszłych – jeżeli dotyczą one mienia wchodzącego do masy upadłości (art. 132 ust. 1 i 133 ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego). Bezwzględne podstawienie procesowe daje syndykowi w tych procesach wyłączną legitymację procesową”.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 11 września 2008 r. (V ACa 295/08) wyjaśnił, że „legitymacja wierzycielowi upadłego, po ogłoszeniu upadłości będzie przysługiwała tylko wtedy, gdy przedmiotem powództwa będzie czynność prawna dotycząca majątku, który w ogóle nie wchodzi w skład masy upadłości, tj. takich rzeczy lub praw, które nie weszłyby do masy upadłości nawet w przypadku bezskuteczności czynności”. „Już na gruncie poprzedniej regulacji przyjmowano, że po ogłoszeniu upadłości wyłączną legitymację do wytoczenia powództwa, o którym mowa w art. 527 k.c. ma syndyk i obecne unormowanie nie zmienia przyjętego poglądu”.

Podobnie kwestię wyłączności legitymacji syndyka ujmują liczne inne orzeczenia, a w tym wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2002 r. (III CSK 998/99), z dnia 5 lipca 2007 r. (II CSK 118/07) i z dnia 3 października 2008 r. (I CSK 93/08), wyrok Sądu Rejonowego w Kielcach z dnia 4 czerwca 2019 r. (I C 1501/18), wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2017 r. (V Ca 2677/16), wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 23 lipca 2018 r. (VIII GC 559/15), wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 9 lipca 2018 r. (I C 948/16), wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 12 września 2017 r. (VI GC 96/17), wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 16 marca 2017 r. (V GC 190/16), wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 30 listopada 2016 r. (VII GC 210/15), wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 listopada 2015 r. (I ACa 1047/15), wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2017 r. (V Ca 2677/16), wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 października 2019 r. (VII AGa 152/19).

Jednolicie prezentują się wypowiedzi piśmiennictwa. „Po ogłoszeniu upadłości powództwo, o którym mowa w art. 527 k.c., wytoczyć może w stosunku do czynności zdziałanej przez upadłego z pokrzywdzeniem wierzycieli wyłącznie syndyk. [...] Nie mogą z takim powództwem wystąpić indywidualni wierzyciele, jako że ich interes jest obecnie interesem wspólnym ogółu wierzycieli, a mają być oni w postępowaniu upadłościowym równo traktowani. Im przysługuje jedynie sprzeciw co do uznania wierzytelności na liście wierzytelności, jeżeli czynność bezskuteczna doprowadziła do powstania wierzytelności uznanej przez syndyka na liście. Bezskuteczność orzeczona w stosunku do jednego z wierzycieli przekreślałaby zasadę równości” (Zimmerman 2022: Legalis). Podobne stanowisko zajęli także i inni autorzy (Gil 2021: 713; Gurgul 2016: 355; Jakubecki 2010: 301; Chrapoński 2010: 313; Zienkiewicz 2006: 318).

Co więcej, w literaturze przedmiotu prezentowana jest opinia, że ustawodawca wyłącza dopuszczalność interwencji ubocznej wierzyciela w

procesie wytoczonym przez syndyka (Adamus 2021: 539; Jakubecki 2010: 301; Świeboda 2003: 191).

Przechodząc do argumentacji polemicznej z tezami Sądu Najwyższego, stwierdzić należy co następuje.

Wbrew założeniu przyjętemu przez Sąd Najwyższy z przepisów prawa upadłościowego w sposób jednoznaczny wynika, że legitymacja syndyka ma charakter wyłączny. Ze sformułowania artykułu 132 ust. 1 p.u., który stanowi, że powództwo wytacza syndyk, należy wyciągnąć wniosek, iż legitymacja służy tylko syndykowi, a nie syndykowi i innym osobom. Oznacza to, że wierzyciel nie może realizować przysługującego mu tytułu do skargi pauliańskiej po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Wykładnia językowa tego przepisu wymaga ścisłego powiązania zarówno z jego racją legis, jak i z argumentami wykładni systemowej.

Wykładnia celowościowa art. 132 ust. 1 p.u. prowadzi do następującego wniosku. Po ogłoszeniu upadłości dłużnika nie jest możliwe prowadzenie postępowań pauliańskich w jednostkowym interesie wierzyciela lub niektórych z wierzycieli. Innymi słowy po ogłoszeniu upadłości dłużnika wierzyciele nie mogą domagać się indywidualnego zaspokojenia ze składników majątkowych osoby trzeciej, stanowiących przedmiot ubytku z masy upadłości. Możliwe jest wyłącznie prowadzenie jednego postępowania przez syndyka masy upadłości w interesie wszystkich wierzycieli, a nie jednego lub wielu postępowań w jednostkowym interesie niektórych wierzycieli. Istotą skargi pauliańskiej, uregulowanej w kodeksie cywilnym, jest możliwość zaspokojenia się przez wierzyciela w ramach postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko dłużnikowi ze składnika majątkowego osoby trzeciej, nabytego przez osobę trzecią od dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli. Postępowanie upadłościowe określane bywa jako tzw. egzekucja generalna. W ramach egzekucji generalnej zaspokojenie wierzycieli podlega przepisom prawa upadłościowego. Wyłączona jest możliwość indywidualnego zaspokojenia się przez wierzyciela z przedmiotu ubytku z masy upadłości. Pogląd przyjęty przez Sąd Najwyższy prowadzi do naruszenia zasady *pari passu*, czyli zasady równego traktowania wierzycieli. Zasada powyższa ma fundamentalne znaczenie dla całej konstrukcji prawa o niewypłacalności.

Należy przy tym wyjaśnić, że nie jest tak, że syndyk może wstąpić do powództwa wytoczonego przez wierzyciela po ogłoszeniu upadłości na podstawie artykułu 133 ust. 1 zd. 1 p.u. Ten ostatni przepis jest kontynuacją regulacji zawartej w art. 132 ust. 1 p.u.

Konsekwencją praktyczną koncepcji Sądu Najwyższego byłby chaos proceduralny, gdyby – po ogłoszeniu upadłości dłużnika – kilku wierzycieli wytoczyło niezależnie od siebie powództwa pauliańskie. Powstaje pytanie, czy syndyk miałby przystąpić do wszystkich procesów pauliańskich jednego z nich czy kilku?

Przepis artykułu 132 ust. 1 p.u. nie musi zawierać sformułowania, że legitymacja syndyka jest „wyłączna”, aby właśnie taki charakter prawny przypisać legitymacji syndyka. Należy uznać za kontrowersyjne stwierdzenie Sądu Najwyższego, że ilekroć ustawodawca wyłącza uprawnienia wierzycieli do dochodzenia ich roszczeń, to używa „stanowczej formuły”. Po pierwsze, co to znaczy, że formuła jest stanowcza? Czy o stanowczości formuły przemawia

sama semantyka przepisu? Po drugie, materialnoprawne uprawnienie wierzyciela w wyniku upadłości nie zostaje włączone, ale zostaje podporządkowane logice postępowania upadłościowego. Ogłoszenie upadłości jest równoznaczne z końcem indywidualizmu w zaspokajaniu wierzycieli. Wówczas wierzyciele podlegają wspólnym zasadom równomiernego zaspokojenia. Indywidualny wierzyciel, w związku z wytoczeniem powództwa przez syndyka masy upadłości, będzie korzystał z wyników starań syndyka masy upadłości, współuczestnicząc w możliwości zaspokojenia z przedmiotu ubytku w trybie i na zasadach określonych w prawie upadłościowym.

Z podobnych względów budzi sprzeciw powołanie się na art. 45 ust. 1 Konstytucji. Wierzyciel nie tyle traci uprawnienie materialnoprawne, co jego wykonanie zostaje powierzone syndykowi masy upadłości, albowiem wobec upadłości dłużnika, czyli zaistnienia stanu egzekucji generalnej, wierzyciel nie może liczyć na indywidualne zaspokojenie, ale musi być podporządkowany interesowi grupy, ogółu wierzycieli. Ujmując to inaczej: indywidualny wierzyciel musi podzielić się z innymi wierzycielami przedmiotem zaspokojenia, jakim jest ubytek z masy upadłości (tzw. konkurs wierzycieli). Taka jest ustrojowa natura niewypłacalności. Dawniej prawo o niewypłacalności nazywano „prawem konkursowym”.

Jeżeli syndyk nie wytoczy powództwa pauliańskiego, to w takiej sytuacji naraża się między innymi na odpowiedzialność odszkodowawczą za wyrządzoną wierzycielom szkodę. Niemniej w tym zakresie należałoby rozważyć pewne postulaty *de lege ferenda*.

Co do stanu zawisłości sprawy i powagi rzeczy osądzonej na gruncie koncepcji Sądu Najwyższego pojawia się taka zagadka proceduralna: jeżeli po ogłoszeniu upadłości dłużnika jednocześnie trzech wierzycieli wytoczyłoby osobne powództwa pauliańskie, to w jaki sposób syndyk masy upadłości powinien zadziałać, aby uniknąć kumulacji stanu zawisłości sprawy?

4. Sytuacja, w której powództwo pauliańskie zostało wytoczone po ogłoszeniu upadłości dłużnika

Zgodnie z art. 133 ust. 1 zd. 1 p.u. syndyk może wstąpić w miejsce powoda w sprawie wszczętej przez wierzyciela, który zaskarżył czynności upadłego.

Niemniej subrogacja procesowa odnosi się do sytuacji, w której sprawa została wytoczona przez osobę posiadającą legitymację w chwili złożenia pozwu. Wskazany powyżej przepis nie jest instrumentem dla „uzdrowienia” stanu braku legitymacji.

W takiej sytuacji faktycznej, w jakiej orzekał Sąd Najwyższy, wstąpienie syndyka do procesu pauliańskiego w miejsce wierzyciela, w sytuacji gdy powództwo wytoczono po ogłoszeniu upadłości, podlega regulacji art. 196 k.p.c. Przepisy proceduralne regulują skutki wytoczenia powództwa przez osobę, która nie ma legitymacji do wszczęcia postępowania.

W myśl ogólnych zasad procesowych, jeżeli okaże się, że powództwo zostało wniesione nie przez osobę, która powinna występować w sprawie w charakterze powoda (wierzyciel, który wytoczył powództwo po ogłoszeniu upadłości dłużnika), sąd na wniosek powoda zawiadomi o toczącym się procesie osobę przez niego wskazaną (syndyka masy upadłości). Osoba ta (syndyk masy

upadłości) może w ciągu dwóch tygodni od doręczenia zawiadomienia wstąpić do sprawy w charakterze powoda.

W myśl art. 196 § 2 k.p.c. osoba zawiadomiona, która zgłosiła przystąpienie do sprawy w charakterze powoda (syndyk masy upadłości), może za zgodą obu stron (wierzyciela i osoby trzeciej), wstąpić do procesu na miejsce strony powodowej (wierzyciela), która wówczas będzie od udziału w sprawie zwolniona.

Przepisy proceduralne regulują dodatkowo kwestię kosztów. W razie wyrażenia zgody na zmianę strony powodowej pozwany może w terminie dwutygodniowym złożyć sądowi wniosek o przyznanie dotychczasowych kosztów od osoby, która poprzednio występowała jako powód.

Z powyższej regulacji wynikają następujące wnioski.

Po pierwsze, możliwość zmian podmiotowych po stronie powodowej zachodzi przy zachowaniu ciągłości postępowania w sprawie i jednoczesnej tożsamości dochodzonego roszczenia. Wniosek taki wynika z wyroku Sądu Najwyższego z 10 października 2008 r. (II CSK 235/08).

Po drugie, inicjatywa podmiotowego przekształcenia powództwa należy wyłącznie do powoda (wierzyciela). Jedynie powód (wierzyciel) jest uprawniony do złożenia wniosku o zawiadomienie o toczącym się procesie osoby, którą wskazuje (syndyka masy upadłości). Osobie pozostającej poza procesem (syndykowi masy upadłości) nie przysługuje prawo wystąpienia z wnioskiem o dopuszczenie jej do udziału w sprawie o charakterze powoda z powołaniem się na art. 196 § 1 k.p.c. Samodzielne zgłoszenie się takiej osoby (na zasadach ogólnych) może być traktowane przy zaistnieniu wymaganych okoliczności jako zgłoszenie interwencji ubocznej, a nawet głównej. Niemniej w procesie pauliańskim wytoczonym przez wierzyciela po ogłoszeniu upadłości dłużnika syndyk masy upadłości nie może być ani interwenientem ubocznym, ani interwenientem głównym.

Po trzecie, oświadczenie o przystąpieniu do sprawy w charakterze powoda złożone przez osobę zawiadomioną (syndyka) po upływie 2 tygodni od chwili doręczenia jej zawiadomienia jest bezskuteczne (art. 167 k.p.c.). Termin ten nie ulega przywróceniu, jego uchybienie nie pociąga za sobą ujemnych dla osoby zawiadomionej skutków procesowych (art. 168 § 2 k.p.c.).

Po czwarte, wstąpienie nowej osoby do sprawy (syndyka masy upadłości) w miejsce powoda (wierzyciela) wymaga zgody pozwanego. Zgoda ta musi być wyraźna.

Po piąte, w wypadku braku legitymacji czynnej powoda i niedokonania przekształcenia podmiotowego w myśl art. 196 k.p.c. powództwo ulega oddaleniu.

5. Wnioski de lege ferenda

Sąd Najwyższy zwraca jednak uwagę na problem praktyczny dotyczący pasywnej postawy syndyka. Oczywiście syndyk odpowiada odszkodowawczo za ewentualne zaniechania w dochodzeniu roszczenia pauliańskiego w interesie ogółu wierzycieli. Niemniej jednak konstrukcja odpowiedzialności odszkodowawczej może wydawać się mało efektywna i jednocześnie pozostawia ona poza zakresem odpowiedzialności cywilnej osobę trzecią, która powinna ponieść główny ciężar tej odpowiedzialności.

W konsekwencji można poddać pod dyskusję możliwość wytoczenia przez wierzyciela powództwa w interesie wszystkich wierzycieli w przypadku beczynności syndyka.

Wobec wejścia w życie przepisów o Krajowym Rejestrze Zadłużonych z dniem 1 grudnia 2021 r. informacja o ogłoszeniu przez sąd upadłości dłużnika będzie w praktyce bardzo łatwa do sprawdzenia przez każdego zainteresowanego.

Wniosek *de lege ferenda* dotyczy zatem uregulowania w ustawie dopuszczalności wytoczenia przez indywidualnego wierzyciela powództwa pauliańskiego, ale nie w indywidualnym interesie, tylko *pro socio*. Innymi słowy, nawet jeżeliby doszło do ogłoszenia upadłości dłużnika, to każdy z wierzycieli mógłby wytoczyć powództwo pauliańskie *pro socio* na wypadek beczynności syndyka. W przypadku ryzyka wygaśnięcia terminu zawitego wierzyciel powinien mieć tytuł do natychmiastowego wytoczenia powództwa, jednak z obowiązkiem powiadomienia syndyka masy upadłości o możliwości wstąpienia do postępowania, które inicjuje dłużnik.

Taka konstrukcja prawna uniemożliwiłaby uchylanie się od odpowiedzialności pauliańskiej przez osoby trzecie z uwagi na beczynność syndyka.

6. Zakończenie

Jak widać, problematyka bezskuteczności czynności prawnych dłużnika, dokonanych przed ogłoszeniem upadłości, budzi niesłabnące emocje prawne. Pojawiające się różne koncepcje orzecznicze i doktrynalne po raz kolejny skłaniają do postawienia pytania o potrzebę ponownego przedyskutowania przepisów o bezskuteczności.

Akty prawne

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe.

Orzecznictwo

Wyrok SN z 9 grudnia 2021 r., V CSK 276/21.

Wyrok SN z dnia 24 maja 2002 r., III CSK 998/99.

Wyrok SN z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 118/07.

Wyrok SN z dnia 28 maja 2021 r., III CSKP 28/21.

Wyrok SN z dnia 3 października 2008 r., I CSK 93/08.

Wyrok SN z 10 października 2008 r., II CSK 235/08.

Wyrok SA w Katowicach z dnia 11 września 2008 r., V ACa 295/08.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 30 października 2019 r., VII AGa 152/19.

Wyrok SA w Krakowie z dnia 26 listopada 2015 r., I ACa 1047/15.

Wyrok SO w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2017 r., V Ca 2677/16.

Wyrok SO w Szczecinie z dnia 23 lipca 2018 r., VIII GC 559/15.

Wyrok SO w Suwałkach z dnia 9 lipca 2018 r., I C 948/16.

wyrok SO w Rzeszowie z dnia 12 września 2017 r., VI GC 96/17.

Wyrok SO w Olsztynie z dnia 16 marca 2017 r., V GC 190/16.

Wyrok SO w Białymstoku z dnia 30 listopada 2016 r., VII GC 210/15.

Wyrok SO w Warszawie z dnia 6 kwietnia 2017 r., V Ca 2677/16.

Wyrok SR w Kielcach z dnia 4 czerwca 2019 r., I C 1501/18.

Opracowania

Adamus, Rafał. 2021. Prawo upadłościowe. Komentarz. Wyd. 3, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Gil, Piotr. 2021. W: Prawo restrukturyzacyjne. Prawo upadłościowe, (red.) Izabela Gil. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

Gurgul, Stanisław. 2022. Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 7. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

Chrapoński, Dariusz. 2006. W: Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, (red.) A. Witosz, Wyd. 3. Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.

Jakubcki, Andrzej. 2006. W: A. Jakubcki, F. Zedler, Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz. Wyd. 3. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

Świeboda, Zdzisław. 2003. Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz. Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.

Zienkiewicz, Dorota. 2006. W: Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, (red.) Dorota Zienkiewicz. Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Zimmerman, Piotr. 2022. Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 7. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Notatka

k.c.ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740, 2320; z 2021 r. poz. 1509, 2459.

k.p.c. ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805, 1981, 2052, 2262, 2270, 2289, 2328, 2459; z 2022 r., poz. 1.

p.u.ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228, 2320; z 2021 r., poz. 1080, 1177, 1598, 2140.